

De Blauwe Klauwier

uitgave: V.W.G. de Kempen

Sekretariaat:

Frank Neyts, van Speykstraat 16, 5612 GE Eindhoven, tel. 040-432469.

Penningmeester:

Wim v.d. Voort, Kruisstraat 75, 5541 RE Reusel, tel. 04976-1759.
giro: 3675103.

Bestuur:

Jan Wouters (gespreksleider), Lindestraat 6 Reusel, tel. 04976-2391.
Frank Neyts (algemeen coördinator), v. Speykstraat 16 Eindhoven, tel.
040-432469.
Maarten Manders, Adriaansstraat 25bis, Utrecht, tel. 030-314872.
Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel, tel. 04976-2271.
Peter Voorn, Den Haas 63, Valkenswaard, tel. 04902-12106.

Archieven:

1. Broedvogels: Tom Heynen, Jan Sluytersweg 26, Eindhoven.
2. Niet-broedvogels: Lex Peeters.
Henk Hendriks, Groesstraat 5, 5662 ET Geldrop.
tel. 040-853372.
Ruud Bouwman, Reinoutlaan 138, 5665 ET Geldrop.
tel. 040-855522.

BROEDVOGELINVENTARISATIE VAN HET RUNDAL IN DE OMGEVING VAN EERSEL, 1979.

1. Inleiding.

Tussen Eersel en Steensel (de Stevert) ligt een landschappelijk waardevol stukje Rundal. Langs de (gekanaliseerde) Run liggen hier nog een paar fraaie broekbosjes, die samen met de ertussen gelegen landbouwgronden een tamelijk aaneengesloten complex vormen.

Dat laatste is met name voor de vogelwereld van belang.

Het biedt hierdoor volop keuze- en uitwijkmogelijkheden. hetgeen bij geïsoleerde broekbosjes niet het geval is.

Ook in dit stuk beekdal is echter de invloed van intensieve landbouw (kunstmest!), ontwatering en ontgrondingen (in de directe omgeving) duidelijk merkbaar. Daarom heb ik in 1979 vogelgegevens verzameld voor het Streekorgaan Kempenland die deze wil gebruiken bij het opstellen van en beheersplan voor dit gebied.

2. Beschrijving van het gebied.

Het geïnventariseerde gebied (zie kaart 1) is ca. 140 ha. groot en behoort tot de gemeentes Eersel en Riethoven, waarbij het rivierviertje de Run de gemeentegrens vormt.

75 à 80% Van het gebied is bestemd voor de landbouw: voorn. flink bemeste weilanden. Hier en daar ligt een maisveld en er is een akker met gerst en rogge.

De broekbosjes nemen zo'n 10% (=14 ha.) in beslag. De meeste zijn, ondanks de ontwatering, nog redelijk vochtig en enkele ervan zelfs nog moerassig (met name het meest noordelijk gelegen bosje).

Ongeveer 6% bestaat uit aangeplante bosjes (tot 5 meter hoog) met vooral berk en populier. Hier en daar is veel ondergroei van riet. In het noordelijk deel vormt deze aanplant samen met het broekbos een aaneengesloten, hogere begroeiing.

De oude gehuchten de Stevert en Schadewijk zijn nauwelijks weg te denken uit het beekdal. Ze liggen echter slechts voor een klein deel in het geïnventariseerde gebied.

3. De inventarisatie.

Figuur 1. Verdeling van 25 uur inventarisatietijd.

<u>Dagen</u>	<u>Uren</u>
24 maart	06.00 - 09.30 uur (wintertijd)
14 april	19.30 - 21.30 (zomertijd)
19 "	05.30 - 08.45 "
06 mei	12.00 - 15.00 "
08 "	19.30 - 21.30 "
29 "	19.00 - 21.30 "
30 "	19.30 - 21.30 "
04 juni	08.00 - 12.00 "
15 juni	21.45 - 23.00 "
03 juli	21.00 - 22.30 "

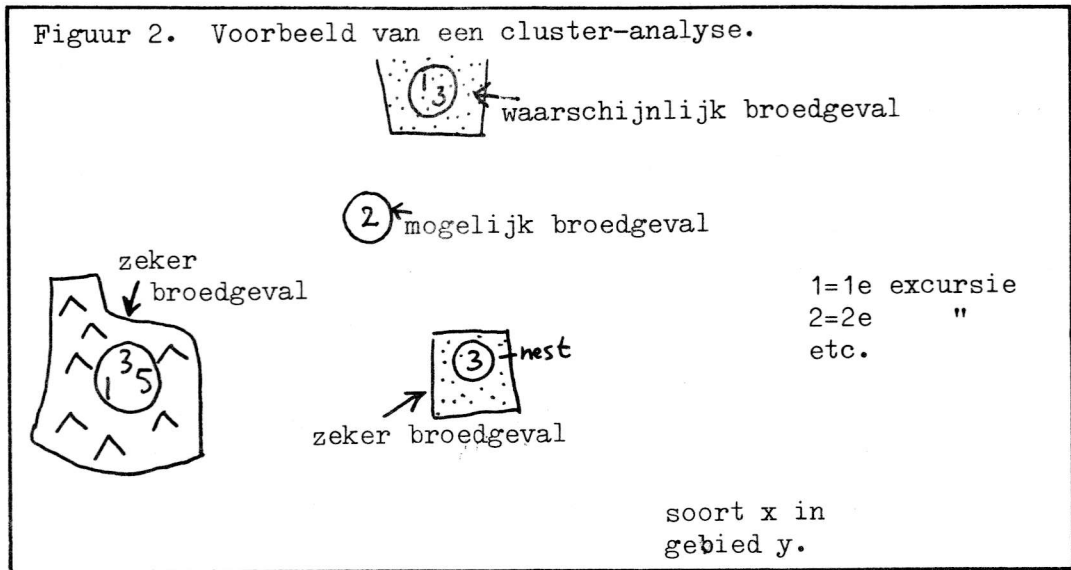
Wat er duidelijk ontbreekt is een vroeg ochtendbezoek in mei of begin juni. M.i. echter wordt dat voor een aantal vogelsoorten enigszins gekompenseerd door het redelijk aantal avondexcursies.

Een aantal talrijke soorten in de bebouwing zijn slechts globaal geïnventariseerd: HUISMUS, RINGMUS, TURKSE TORTEL, BOERENZWALUW, SPREEUW en WITTE KWIKSTAART.

Alle waarnemingen van zang of balts werden steeds ter plekke ingetekend op plattegrondjes (schaal 1:10.000).

3. De inventarisatie, vervolg.

Van iedere vogelsoort afzonderlijk werden daarna de vaste territoria vastgesteld d.m.v. de "cluster-analyse" (figuur 2.). Hierbij wordt elke waarneming van die soort (op een apart kaartje) aangetekend met het nummer van de excursiedag.

Worden op één plaats meerdere nummers gevonden dan wordt dit als een territorium (broedgeval) gerekend. Hierbij gelden de volgende regels:

- mogelijk broedgeval: 1 x zang/balts vastgesteld.
- waarschijnlijk " : 2 x " " "
- zeker " : minimaal 3 x zang/balts vastgesteld.

In sommige gevallen echter kan ook met minder waarnemingen een hogere broedzekerheid gegeven worden (bijv. nestvondst, alarmgedrag, met voer slepen e.d.).

Het is duidelijk dat zo'n methode erg subjectief is en dat fouten daarom onvermijdelijk zijn.

4. Overzicht van de aantallen broedvogels.

	mogelijk	waarschijnlijk	zeker	totaal geschat
WILDE EEND	1		1	1-2
TORENVALK			1	1
FAZANT	7	2	4	10-15 ondertelling mogelijk
PATRIJS	1		4	4
WATERHOEN			4	4
KIEVIT	1	2	9	9-11
KOEKOEK				2 territoria
HOLENDUIF	1	3		3
HOUTDUIF		11	10	ca. 20
TORTEL DUIF	1	3	9	9-12
TURKSE TORTEL				ca. 4, bebouwing
GROENE SPECHT			1	1
VELDLEEUWERIK	2	4	4	8

4. Overzicht van de aantallen broedvogels, vervolg.

	mogelijk	waarschijnlijk	zeker	totaal geschat
BOERENZWALUW				ca. 8, bebouwing
BOOMPIEPER		1	2	2-3
GRASPIEPER	2	1	1	2
GELE KWIKSTAART			1	1
WITTE KWIKST.				ca. 7, bebouwing
SPREEUW				10-tallen
VLAAMSE GAAI	1	2	1	3-4, ondertelling mogelijk
EKSTER	3		7	7-10
ZWARTE KRAAI	2	1	2	3-5
WINTERKONING	3	6	18	20-25
HEGGEMUS	4	3	7	ca. 10, ondertelling mogelijk
SPRINKHAANRIETZ.			1	1
BOSRIETZANGER		7	8	12-15
KLEINE KAREKIET	1			1?(zang 4 juni, doortrek?)
SPOTVOGEL	1	3	2	5-6
TUINFLUITER	4	7	16	20-25
ZWARTKOP	3	5	9	12-14
GRASMUS	1	4	16	16-20
BRAAMSLUIPER			1	1
FITIS	14	5	36	36-41, waarsch. veel doortrek
TJIFTJAF	4	4	27	ca. 30
GRAUWE VLEGENV.			1	1
ROODBORSTTAPUIT			2	2
GEKR. ROODSTAART	1		1	1
ZWARTE ROODSTAART			1	1, bebouwing
ROODBORST	1	8	12	15-20
NACHTEGAAL			2	2
MEREL	6	13	33	40-45
ZANGLIJSTER	4	1	3	3-6, ondertelling mogelijk
GROTE LIJSTER	1	1	3	4
MATKOP	3	2	8	8-13
PIMPELMEEES	7	1	2	ca. 10
KOOLMEEES	10	1	2	ca. 10
STAARTMEEES	2	1	1	2-4
HUISMUS				10-tallen, bebouwing
RINGMUS				5-10 beb. + 5-10 bosgeb.
VINK	1	3	8	8-11
GROENLING		2	1	3
KNEU	1	2	1	2-3, moeilijke soort!
RIETGORS	2	2	2	4
GEELGORS	1		5	5

TOTAAL: 53-54 broedvogelsoorten, inclusief KOEKOEK.

5. Diskussie.

Op kaart 2 t/m 7 is van een aantal kenmerkende soorten de verspreiding weergegeven.

In het weilandgebied valt op dat de KIEVIT vooral het oostelijke beekdal bewoont. Dit zijn over het algemeen de drassiger weilanden, maar of dat hiervoor de verklaring is weet ik niet zeker.

Ten zuiden van de weg Eersel-Walik is er wat struikgewas onder de prikkeldraadafrasteringen: 2 paar ROOBBORSTTAPUITEN maken hiervan gebruik.

Uit kaart 4 blijkt het belang van de jonge aanplant voor de GRASMUS, zoals bekend een typische, hier en daar wat schaarser wordende Kempische vogel. In totaal broedden 15 paar in dit biotoop.

De BOSRIETZANGER (kaart 5) voelt zich zowel thuis in broekbos als in de jonge aanplant (mits deze verruigd is!!, toevoeging FNe).

Bijzonder is de waarneming van de KLEINE KAREKIET en het broedgeval van de SPRINKHAANRIETZANGER in de bosjes met rietondergroei.

Echter, uit het overzicht blijkt dat met name de broekbosjes en de aanplant hun waarde (vogelwaarde) vooral danken aan de hoge dichtheden van algemenere vogels: HOUTDUIF, FITIS, TJIFTJAF, MEREL, ROOBBORST, HEGGEMUS, WINTERKONING, SPOTVOGEL, TUINFLUITER, ZWARTKOP, ZANGLIJSTER, VINK & MEZENSORTEN.

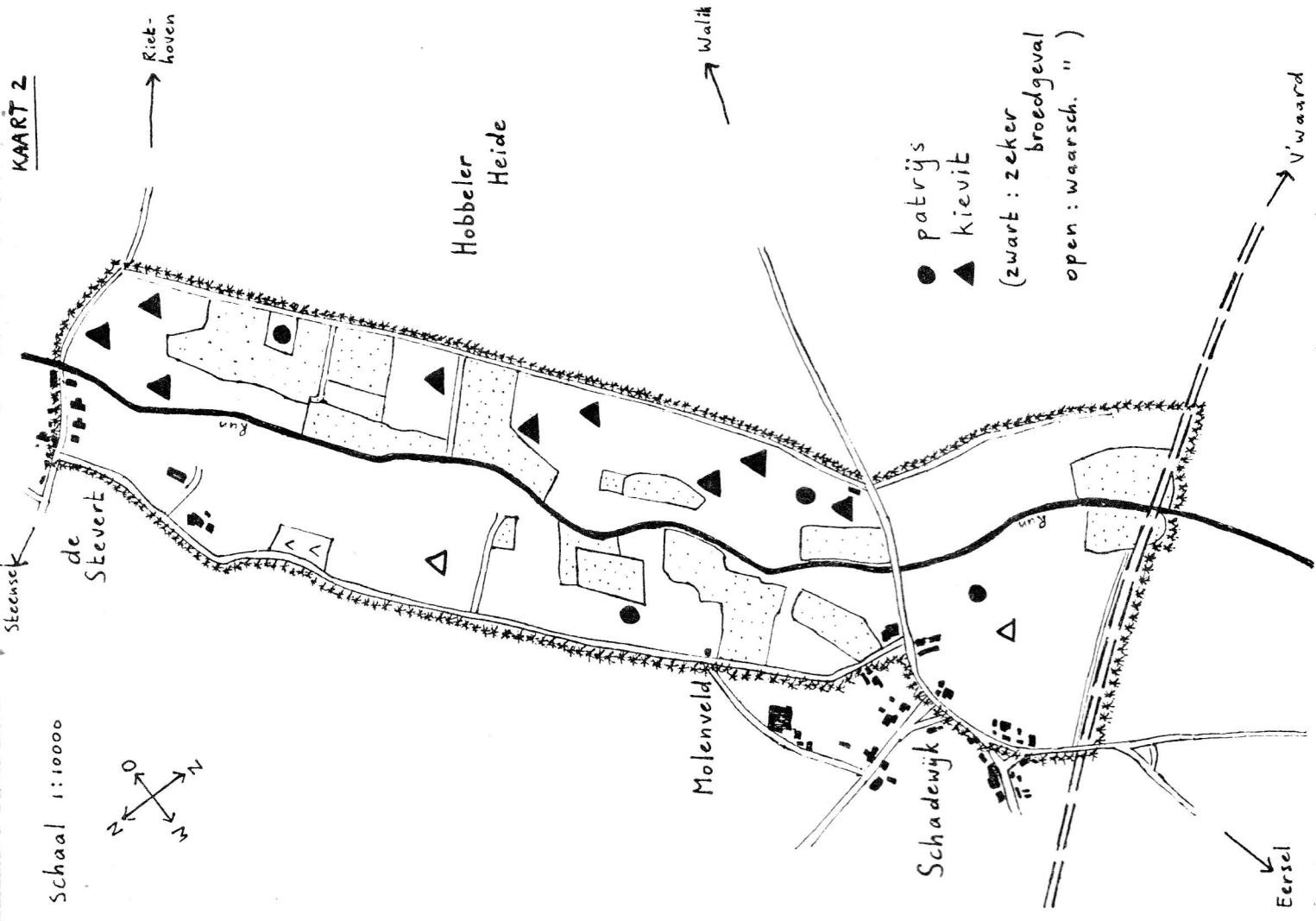
Verder blijkt het gebied van belang als jachtgebied voor roofvogels die buiten het inventarisatiegebied broeden! Een 3-tal vrij schaarse soorten: HAVIK, SPERWER en BOOMVALK werden gedurende het broedseizoen in het gebied aangetroffen.

Al met al is m.i. ook uit deze inventarisatie gebleken dat dit gebied beslist de moeite waard is om landschapsvriendelijk (en dus vogelvriendelijk) beheerd te worden.

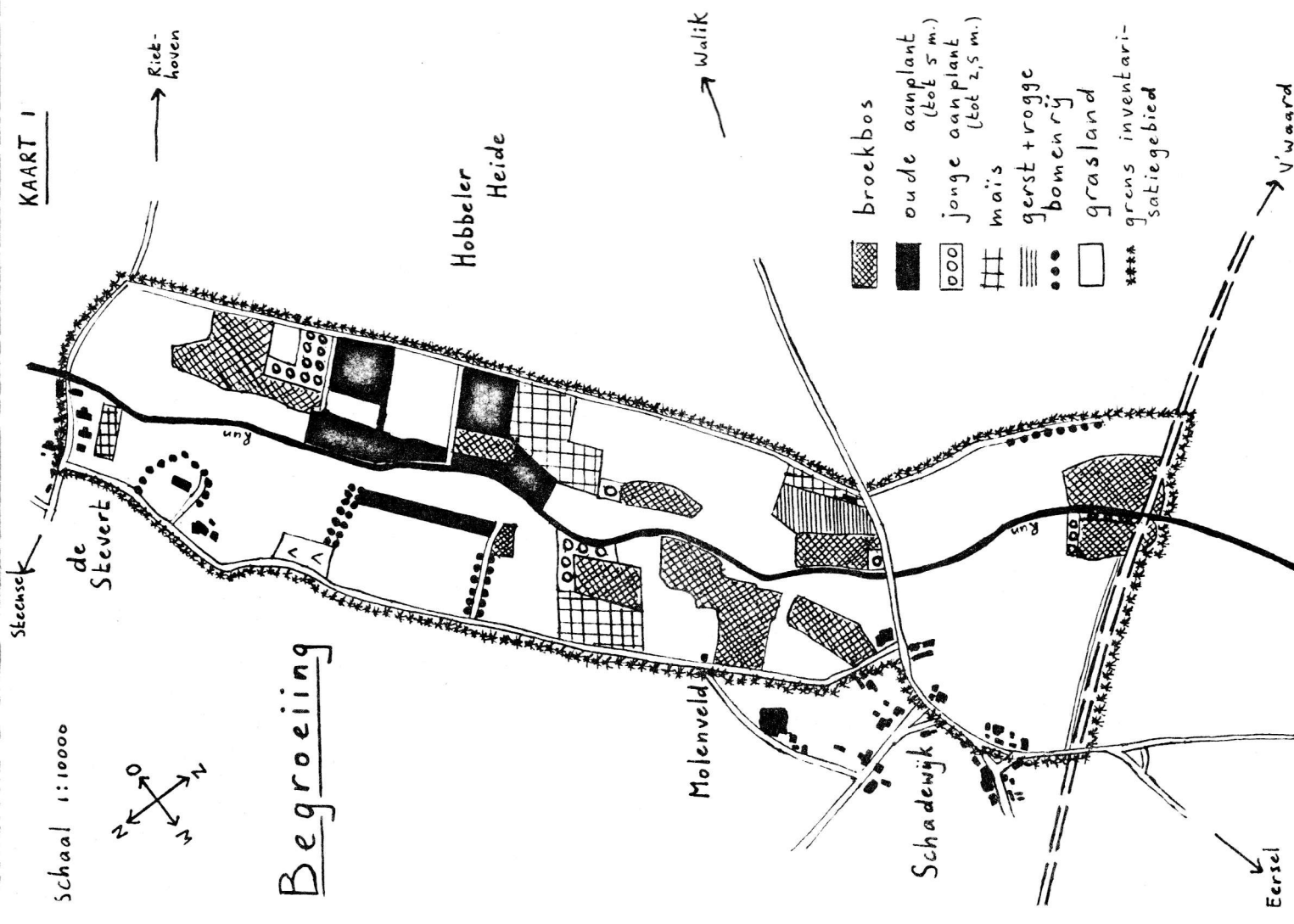
Hans Cornelissen.

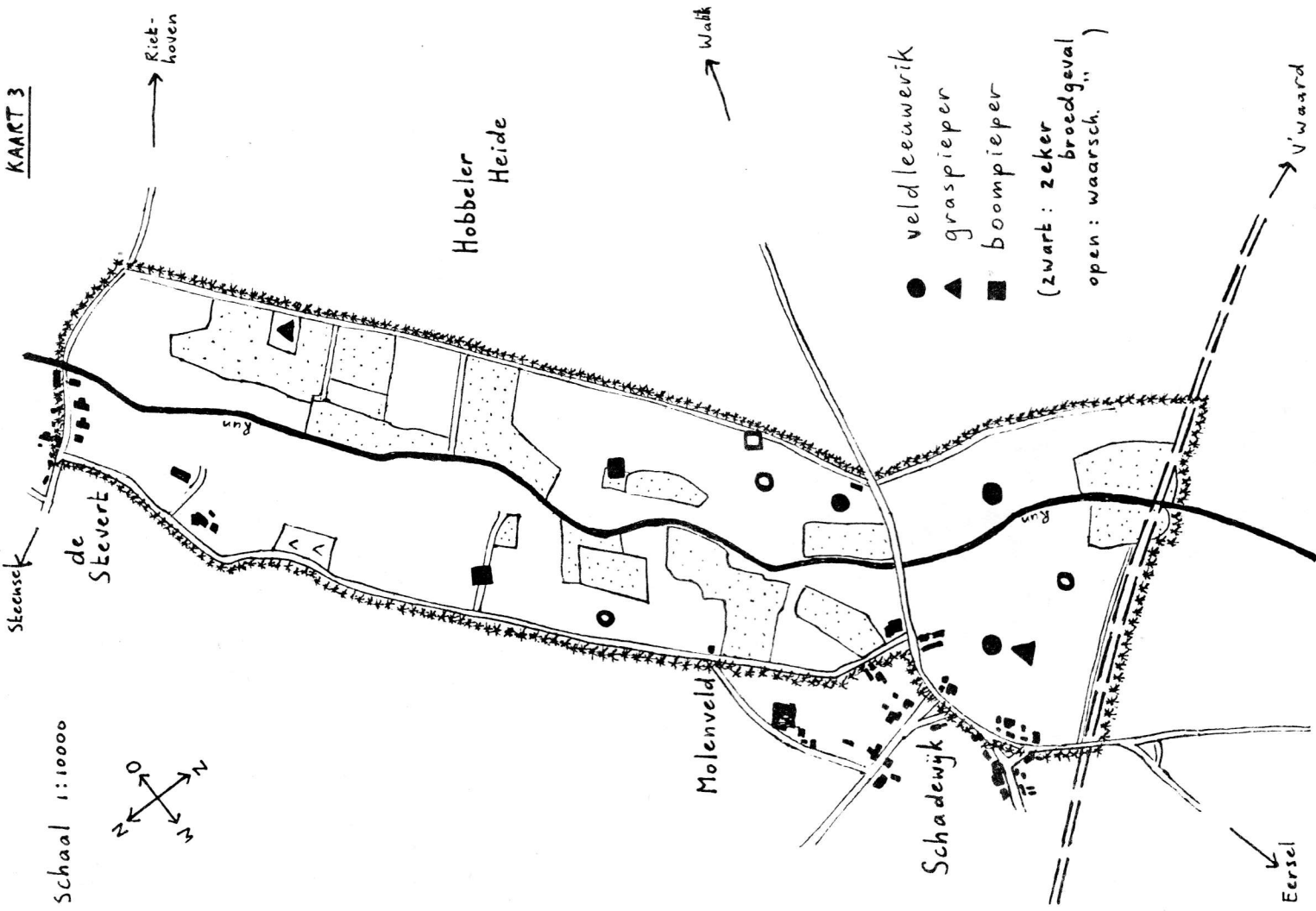
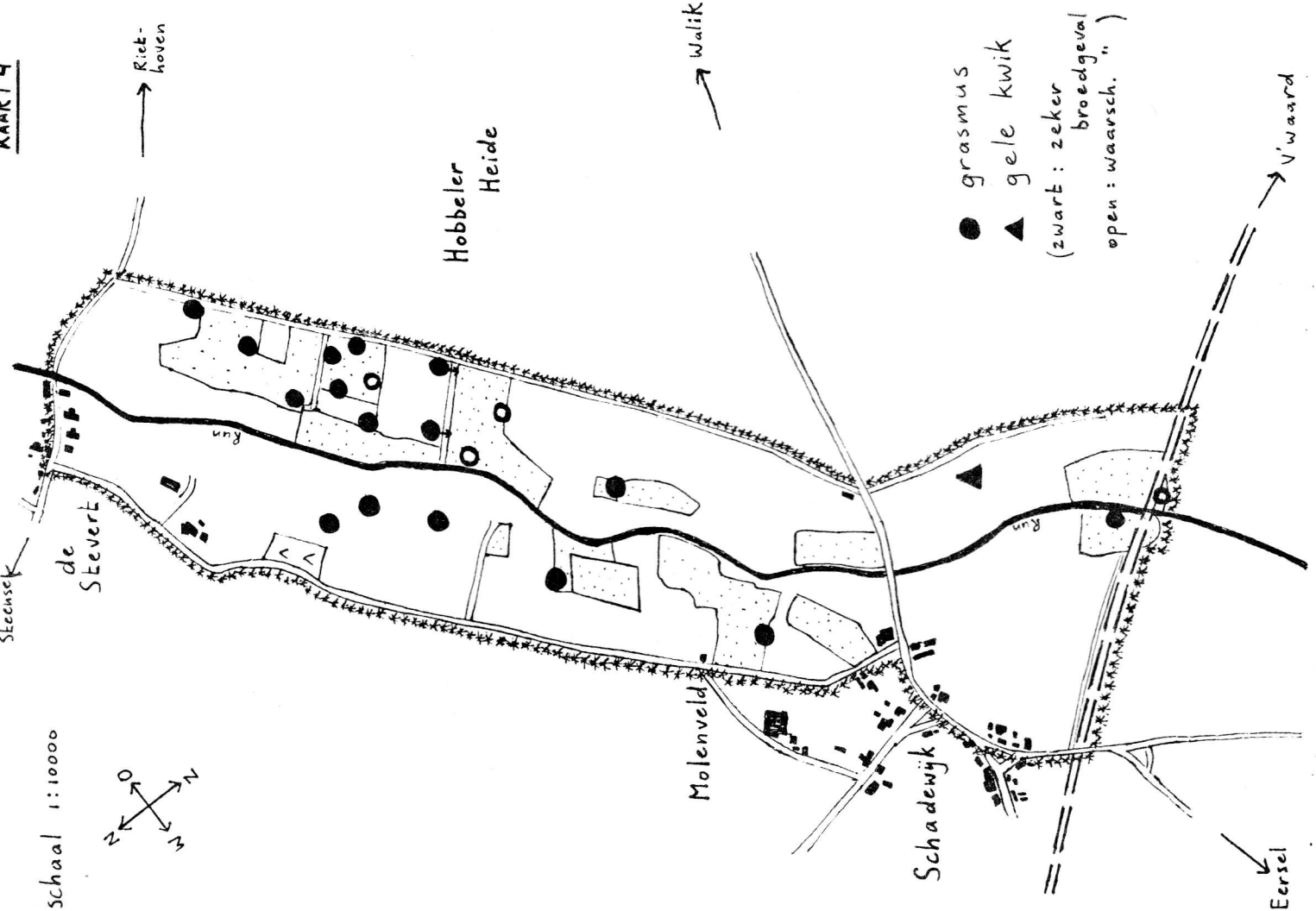
P.S. De verspreidingskaartjes van de overige soorten liggen voor geïnteresseerden bij mij ter inzage.

KAART 2

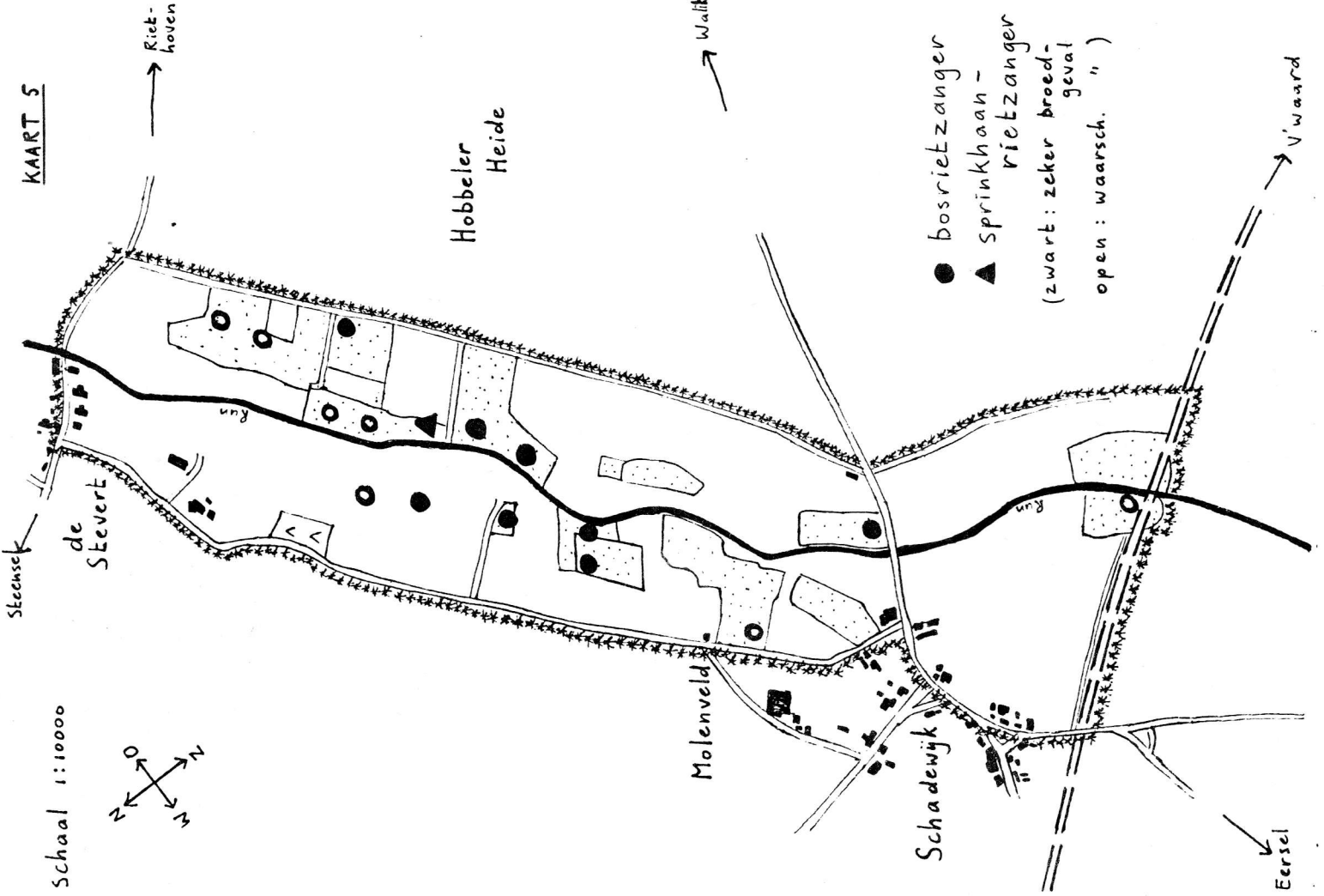
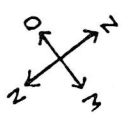
KAART 1

KAART 5

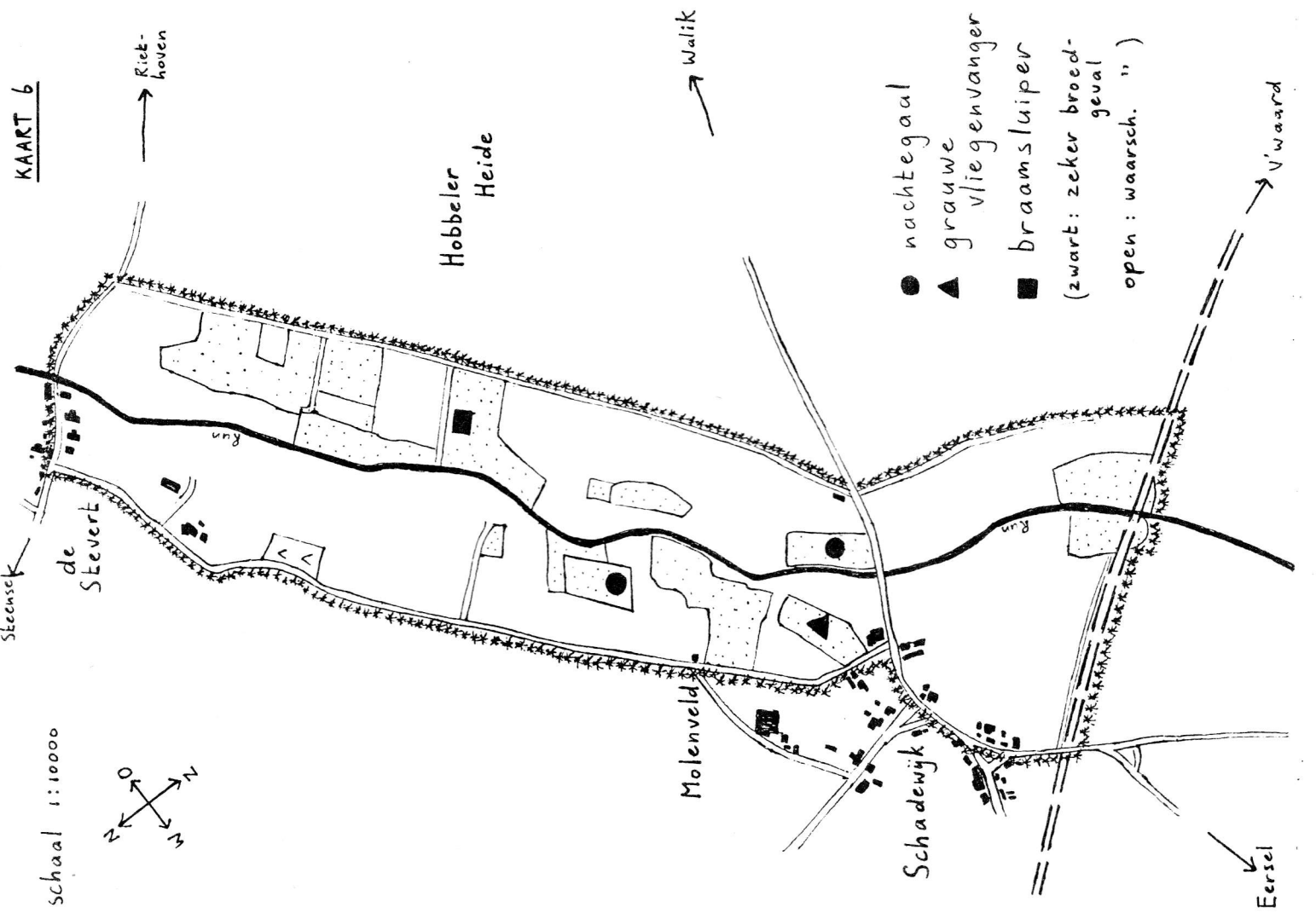
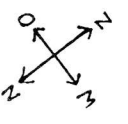
Schaal 1:10000

- bosrietzanger
- ▲ sprinkhaan-rietzanger
- (zwart: zeker broed-geval
open: waarsch. ")

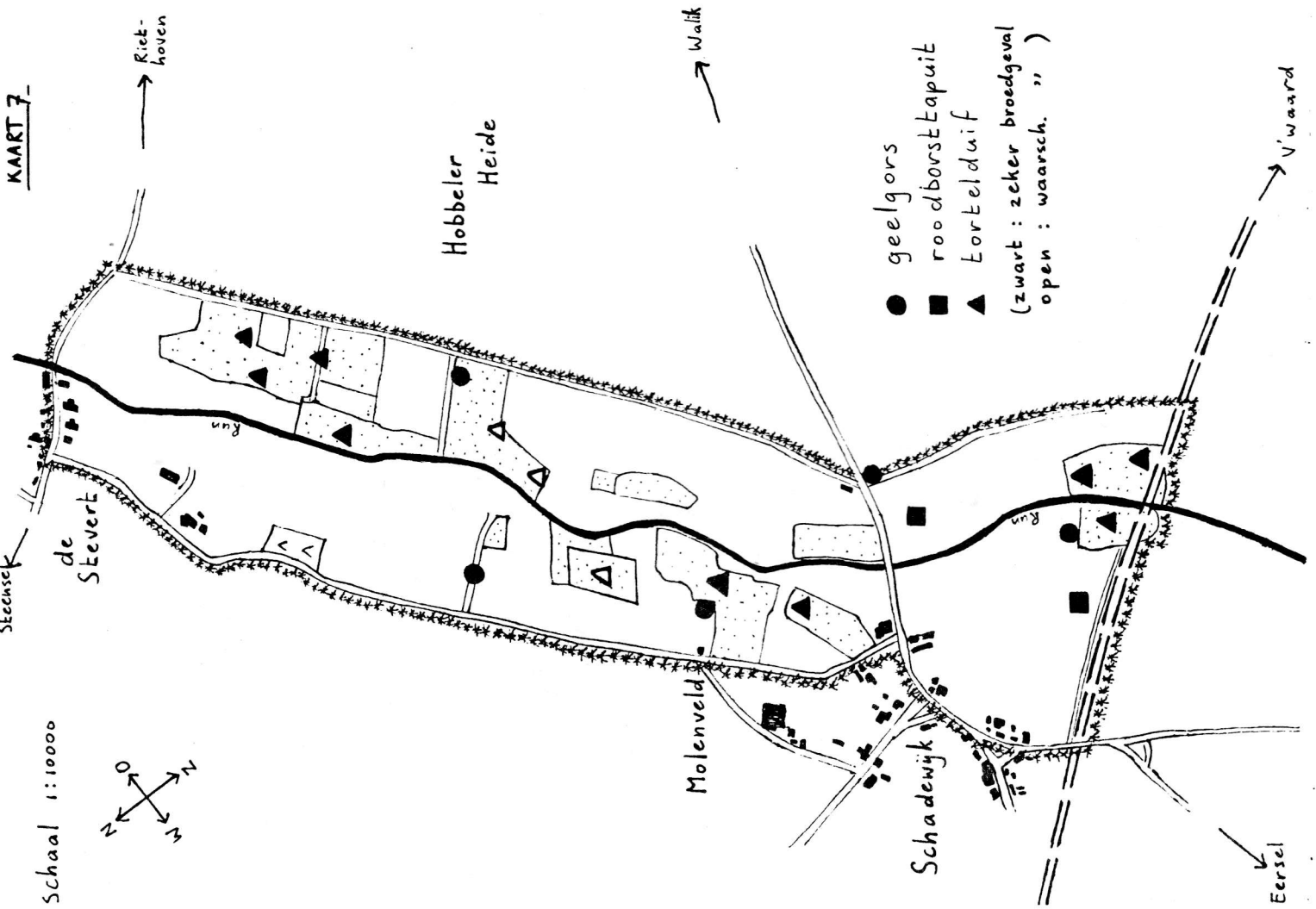
KAART 6

Schaal 1:10000

- nachtegaal
- ▲ grauwe vliegenvanger
- braamsluiper
- (zwart: zeker broed-geval
open: waarsch. ")

KAART 7

Riet-
hoven

Hobbeler
Heide

Waiik

- geelgors
 - roodborstkapuit
 - ▲ Eortelduif
- (zwart : zeker broedgeval
open : waarsch. ")

V'waard

Steensek

de
SEEVERT

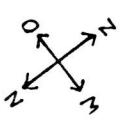
Rijn

Molenveld

Schadewijk

Eersel

Schaal 1:10000

VERSLAG NESTKASTRESULTATEN OP KONINGSHOF 1981

Na de schoonmaak in maart zijn er op drie avonden controles gehouden van alle nestkasten nl. op 6 mei, 26 mei en 16 juni. Daarbij lieten ook enkele nieuwe leden zich niet onbetuigd en maakten van de gelegenheid gebruik om eens wat vogels, nesten en eieren van dichtbij te zien. Ook Leon Baselmans van de Vogelvereniging Veldhoven was steeds van de partij. Hij produceerde zelfs nog een torenvalkenkast. Deze hebben we opgehangen bij een van de open plekken die door het kappen van de voorgaande jaren zijn ontstaan.

In Tabel 1 zijn de resultaten van de controles samengevat. Daarbij heb ik de broedsels van 6 en 26 mei beschouwd als eerste broedsels en die van 16 juni als tweede broedsels.

TABEL 1: Totale resultaten van de nestkastencontroles op Koningshof te Veldhoven in 1981.

SOORT	1e broedsel	2e broedsel	TOTAAL
Koolmees	40	7	47
Pimpelmees	13	2	15
Ringmus	3	-	3
Gekraagde Roodstaart	2	1	3
Holenduif	2	1	3
Bonte Vliegenvanger	2	-	2
Zwarte Mees	-	1	1
Huismus	1	1	2
Grote bonte specht	1	-	1
Kauw	1	-	1
totaal aantal broedsels			78
nest van Eekhoorn			7
geplunderd/verlaten			6
niet gebruikte kasten			38
		totaal	129
twee keer gebruikte kasten			9
Totaal aantal kasten			120

Het totaal aantal broedsels lag een stuk lager dan in 1980 nl. 78 tegen 105, en zat weer op het niveau van de jaren daarvoor. Deze teruggang wordt vooral veroorzaakt door het lagere aantal tweede broedsels van Kool- en Pimpelmees, resp. 7 tegen 26 en 2 tegen 8. Maar ook de overige

soorten waren in kleiner aantal aanwezig dan in 1980. Toch konden we een nieuwe soort voor onze nestkasten vaststellen nl. de Kauw, die 4 jongen liet uitvliegen in een "uilenkast". Ook de Grote bonte specht deed een poging om in een kast te broeden, maar de 3 eieren die tijdens de eerste controle werden aangetroffen waren bij de tweede verdwenen. De Gekraagde Roodstaart viel van 7 broedsels in 1980 terug naar 3. De Bonte Vliegenvanger handhaafde zich met 2 paren tegen 3 in 1980. Samengevat kunnen we dus zeggen dat 1981 een min of meer normaal jaar was na het topjaar 1980.

De stijging van het totaal aantal broedsels van de Koolmees is nu gestopt hoewel het aantal eerste broedsels nog 3 hoger is dan in 1980. De stand van de Koolmees lijkt dus nog even hoog als in 1980. Voor 1982 verwacht ik een daling als ik tenminste af mag gaan op mijn indruk dat er deze winter minder Koolmezen zitten dan in voorgaande winters. Die indruk is gebaseerd op het aantal Koolmezen dat ik deze winter heb geringd.

De hoge koolmezenstand resulteerde, in het rijkere deel van Koningshof, in een kastbezetting van vrijwel 100% bij de eerste controle. Hier zou voor "zwakkere" soorten plaatsgebrek kunnen ontstaan. Maar het ophangen van meer kastjes zal de stand van de Koolmees alleen maar verder opvoeren en waarschijnlijk niet de stand van die andere soorten. Als het moet, staan die "zwakke" soorten hun mannetje wel. Zo bleek een paartje Bonte Vliegenvangers een kastje met eieren van een (kool?)mees gekraakt te hebben.

Het grote aantal eekhoornnesten wijst erop dat er nogal wat kastjes een grote vliegopening hebben. Daar zullen we met de komende schoonmaak plaatjes voor moeten slaan met een kleinere opening.

Tenslotte wil ik iedereen bedanken die op welke manier dan ook heeft meegeholpen. Ook in het komende seizoen is elke belangstellende helper van harte welkom. Op vergaderingen zullen de data voor schoonmaak en controles worden aangekondigd.

LITERATUUR: De blauwe klauwier no.1 jan.1981

Jan Wouters

De eerste helft van de 20ste eeuw kwam de Grauwe Klauwier vrij talrijk in grote delen van Nederland voor, maar is sindsdien sterk achteruit gegaan. De oorzaak van deze teruggang is nog niet helemaal duidelijk.

Grauwe klauwier ♂

Bijzonderheden

De Grauwe Klauwier komt als broedvogel en zomervogel in onze streken voor, bij voorkeur op open terreinen met bosjes en doornig struikgewas en in verspreide boomgroepen met een hoge kruidlaag. Af en toe is hij ook op kleigronden en moerassen aangetroffen. De Grauwe Klauwier leeft voornamelijk van insecten en kleine vogels en zoogdieren en houdt er de gewoonte op na zijn slachtoffers op prikkeldraad en doorns vast te prikken. Hij nestelt meestal op 1 à 2 meter hoogte en is tijdens de broedtijd moeilijk te vinden.

Voorkomen in Europa en Nederland:

Broedvogel in het grootste deel van Europa. Neemt overal sterk in aantal af.

Nederland:

Midden 20ste eeuw: ± 400-500 paar

Jaren 70 : ± 150 paar, waarvan

een derde op de Wadden.

Afname: 60-70%.

Engeland: 1952: 300 paar.

1960: 250 paar.

1971: 80-90 paar.

1974: minder dan 50 paar.

Gaat ook in België, Luxemburg, Frankrijk, Duitsland en Scandinavië sterk achteruit. Er bestaan vermoedens, dat het broedgebied naar het oosten opschuift. Of zich in het overwinteringsgebied ook negatieve veranderingen hebben voorgedaan is niet bekend.

De oorzaken van de achteruitgang zijn niet geheel duidelijk. Voous wijst op de atlantisering van het klimaat: vochtiger, warme zomers en koele winters, wat mogelijk van invloed is op het voedsel (minder grote zomerinsecten), op het biotoop (minder zonnig struikgewas) en op het broedsucces. Waarschijnlijk is dit toch niet van doorslaggevende betekenis, aangezien de afname zich voortzet tijdens lange series warme zomers.

Ook sterfte door verkeer en afschot zijn niet de belangrijkste boordoeners. Vergiftigingsverschijnselen zijn gekonstateerd, maar zoals onderzoek in Duitsland heeft uitgewezen, is ook het gebruik van pesticiden niet van doorslaggevende betekenis.

Ullrich, Sonnabend en Poltz leggen de nadruk wat betreft de bedreiging van de vogelsoort op de vernietiging van het biotoop. Verantwoordelijk hiervoor zijn de snelle groei van de bebouwing, maatregelen in verband met ruilverkavelingen en het rooien van fruitbomen in het kader van EEG actie. Ook elders in Europa vinden dergelijke ingrepen in het landschap plaats. Veel broedgebieden zijn definitief vernietigd. Ook in ongestoorde terreinen is echter een teruggang te konstatereen. Volgens de Atlas va Nederlandse Broedvogels wordt de vastgestelde afname mogelijk veroorzaakt door een combinatie van bovengenoemde factoren.

Voorkomen in de Kempen:

A. Als broedvogel: Ook in de Kempen is de Grauwe Klauwier in aantal achteruitgegaan Braaksmaschat in 1954 het aantal broedparen op 54 in Noord-Brabant, waarvan de meeste in de Kempen en de omgeving van Eindhoven geteld zijn. Hij wijst al op achteruitgang door rooien van geschikte broedplaatsen. Sindsdien heeft de achteruitgang zich in snel tempo voortgezet. Braaksmas van Erve vermelden in de periode tot 1963 nog \pm 25 broedparen in de Kempen. In de periode 1963-65 telt van Erve slechts 5 paren: in Nuenen, Bladel, Luyksgestel en 2 paar in Bergeijk. In de Nederlandse Kempen zijn dit nog maar 1 of 2 paren in de jaren 1973-77: Buiten de vloeiveiden is er een mogelijk broedgeval ten zuiden van Borkel en Schaft in 1974. Ook is er een vage mededeling uit 1977 over een mogelijk broedgeval in Heerendonk bij Nuenen.

De Grauwe Klauwier is dus als broedvogel in de Kempen zo goed als verdwenen. Jaarlijks broeden nog Klauwieren bij de vloeiveiden van Bergeijk en Lommelkolonie. Dit gebied bestaat uit 6 blokken en ligt bijna geheel op Belgische bodem. De grens Nederland-België loopt door blok 6.

Mertens telde voor dit gebied:

1973:	15	broedpaar
1976:	9	"
1978:	6	"
1979:	4	"
1980:	2	"
1981:	2	"

Mertens konstateert ook hier achteruitgang, maar hoopt, dat er de volgende jaren verbetering optreedt als deze winter ongeveer de helft van de populieren in blok 5 gerooid wordt. Verdere mededelingen voor de Vloeiveiden: 1977: 15 broedparen (?)

7-6-'81: 3-4 mannetjes (H en M. Cornelissen)

5-7-'81: 7-8 paar (H. Cornelissen)

B. Als doortrekker: De Grauwe Klauwier is in de Kempen een vrij zeldzame doortrekker in met name de mei maand. Van de schaarse gegevens zijn mij de volgende waarnemingen bekend:

1 +19 juni	19..	1ex.	Strabrecht (F.He.)
9 mei	1971	1o	Strabrecht
15 mei	1977	o+o	Malpie Valkenswaard (J.v.Ke. e.a.)
18 mei	1977	1o	Wasven Strabrecht (Ro.Bo. + H.He.)
22+26 mei	1977	1o	Ruig veldje bij de Dommel onder de E-3 bij Geldrop (D.Ny.)
27 mei	1978	1o	Strabrecht (Ro.Bo + Ru.Bo.)
28 mei	1979	1o	Heerendonk/Nederwetten Gem. Nuenen (D.Ny.)

Literatuur:

- G. van Avermaet, Grauwe Klauwier, Monografie over *Lanius c.collurio* L., Alcedo-reeks nr.5: 1-97, 1971
- H.Sonnabend en W.Poltz, Daten zur Brutbiologie des Neuntöters (*Lanius collurio*) am nordwestlichen Bodensee, Journal für Ornithologie, 1979 : S.316 321.
- R.M.Texeira, Atlas van de Nederlandse Broedvogels, Uitgave : Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten en SOVON, 1979
- B.Ullrich, Untersuchungen zur Ethologie und Ökologie des Rotkopfwürgers (*Lanius senator*) in Südwestdeutschland im Vergleich zur Raubwürger (*L.e*), Schwarzstirnwürger (*L.m.*) und Neuntöter (*L.c.*), Die Vogelwarte 26, 1971 :S1-77.
- B.Ullrich: Berücksichtigung von Steinkauz (*Athene noctua*) und den einheimischen Würgerarten der Gattung *Lanius*,

Maaïke Cornelissen.

Aanvulling:

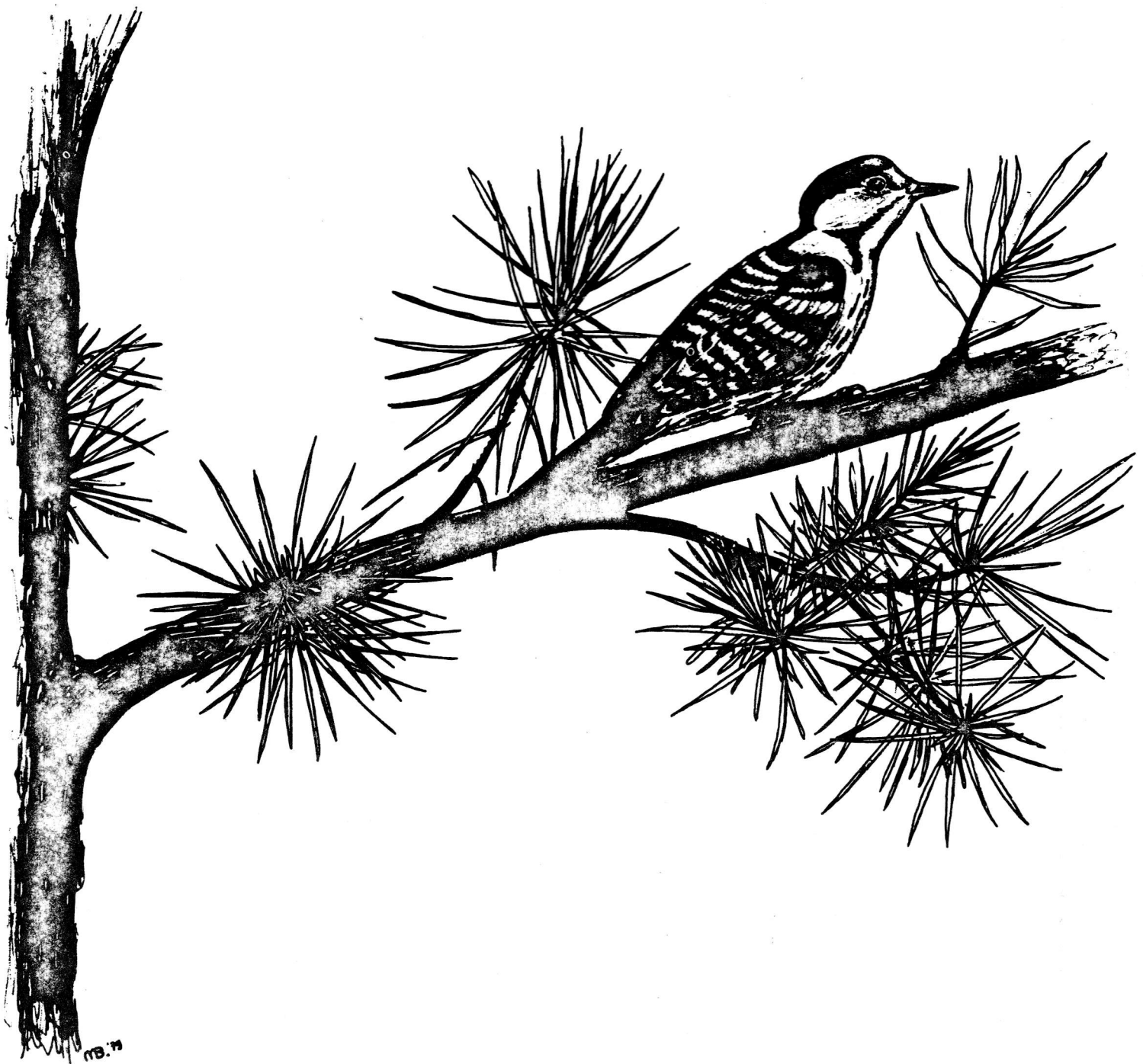
Uit half vergane herhinneringen en horen zeggens nog een paar voormalige broedgebieden:

- De bomkuil te Eindhoven (Strijp).
- Spoorlijn te Acht.
- Beerse Broek Westelbeers.
- Neterselse heide.
- Veldhoven: Brembocht
't Heike
Zeelst.

(RA, JvK).

voor u gelezen.

samenstelling: jan wouters.

In Bird Study van maart '81 staat een artikel over het voedsel van Rode Wouwen in Wales. Uit 1371 braakballen en uit waarnemingen van etende Wouwen bleek dat veel aas werd gegeten, vooral dode schapen. (in 69% van de braakballen) Van andere zoogdieren zijn Konijn, Veldmuis en Mol belangrijke prooien. Vogels zaten in 34% van de braakballen en zijn vooral tijdens het broedseizoen belangrijk als voedselbron. Vooral Kokmeeuw en kraaiachtigen werden gegeten. Vuilnis was vooral in herfst en winter van belang en aas van februari tot april. Daarom blijft deze kleine restpopulatie (34 paar in 1976) erg afhankelijk van de mens voor zijn voortbestaan. Als er teveel bebost wordt, kadavers opgeruimd worden en meer hygiënische maatregelen worden gemonen, verdwijnt daarmee een voedselbron die van veel belang is, juist in het seizoen met voedselschaarste: de winter.

In Die Vogelwarte van dec.'80 staat een artikel waarin het verband wordt bekeken tussen botsingen van vogels tegen hoge verlichte obstakels zoals zendmasten e.d. en de maanstand. Er zijn uit de literatuur 62 nachten bekend waarin flinke aantallen slachtoffers zijn gevallen bij televisietorens in de U.S.A. Deze nachten komen uit de periode van 1935 tot 1973. Als gekeken wordt in welke fase de maan was tijdens deze nachten met veel slachtoffers dan blijkt dat alle maanfasen voorkomen behalve volle maan en vlak voor en na vollemaan. De verklaring hiervoor zou zijn dat rond volle maan de maan gedurende de hele nacht boven de horizon staat. Ook al is er bewolking, het is dan zo licht dat de 's nachts trekkende vogels niet door de verlichting op de toren worden aangetrokken. Tijdens andere maanfasen is er altijd een periode dat de maan niet zichtbaar is, wat de vogels fataal kan zijn. Het belang van dit artikel is dat het de oorzaak van vogelaanvaringen met torens niet zoekt bij de weersomstandigheden, wat steeds tot niet erg bevredigende verklaringen leidt, maar bij de hoeveelheid maanlicht.

Verder staat er ook nog een bijdrage in over paartrouw bij Koolmees, Pimpelmees en Zwarte Mees. De resultaten werden

verkregen gedurende een zesjarig onderzoek van een mezenpopulatie die in nestkastjes broedde. Bij meer dan een broedsel in hetzelfde broedseizoen is partnertrouw regel. De verhouding trouw tegen ontrouw lag voor de Koolmees 90 tegen 11, voor de Pimpelmees 17 tegen 1 en voor de Zwarte Mees 54 tegen 2. Bij de Koolmezen leek het erop dat paren die niet succesvol hebben gebroed meer aan partnerruil doen dan succesvolle paren. Over meerdere jaren is partnertrouw ook regel. Bij de Koolmees in 58%, bij de Pimpelmees in 75% en bij de Zwarte Mees in 81% van de gevallen dat na 1 jaar beide partners nog leefden, vormden ze ook een paar. Eerstejaars vogels wisselden meer van partner dan overjarige. Bij Koolmees en Zwarte Mees werd elk een paar vastgesteld wat vier jaar samen broedde.

In Bird Study van nov.'81 staat een verslag van een landelijke inventarisatie van de Zwarte Roodstaart in 1977 in Engeland. Er werden slechts 104 territoria vastgesteld. Dit aantal lag op hetzelfde niveau als de voorgaande 5 jaar. Londen is een van de bolwerken met 33 territoria. De roodstaarten zitten daar vooral bij gasfabrieken, dokken en energiecentrales. Het lijkt voor ons wat raar dat de Zwarte Roodstaart daar zo zeldzaam is. De soort koloniseerde Engeland in 1923 en breidde zich pas echt uit (tot zo'n 40 paar) in de tweede wereldoorlog toen ze gebruik maakte van de gebombardeerde delen van Londen. Daarna bleef het aantal gelijk tot in het begin van de 70-er jaren. Gebieden en habitats die op het Europese vasteland al lang in gebruik zouden zijn genomen blijven in Engeland nog steeds leeg. Als mogelijke redenen hiervoor worden genoemd een onvoldoende voedselvoorziening of concurrentie met de Roodborst die in Engeland in veel meer biotopen voorkomt dan in de rest van Europa.

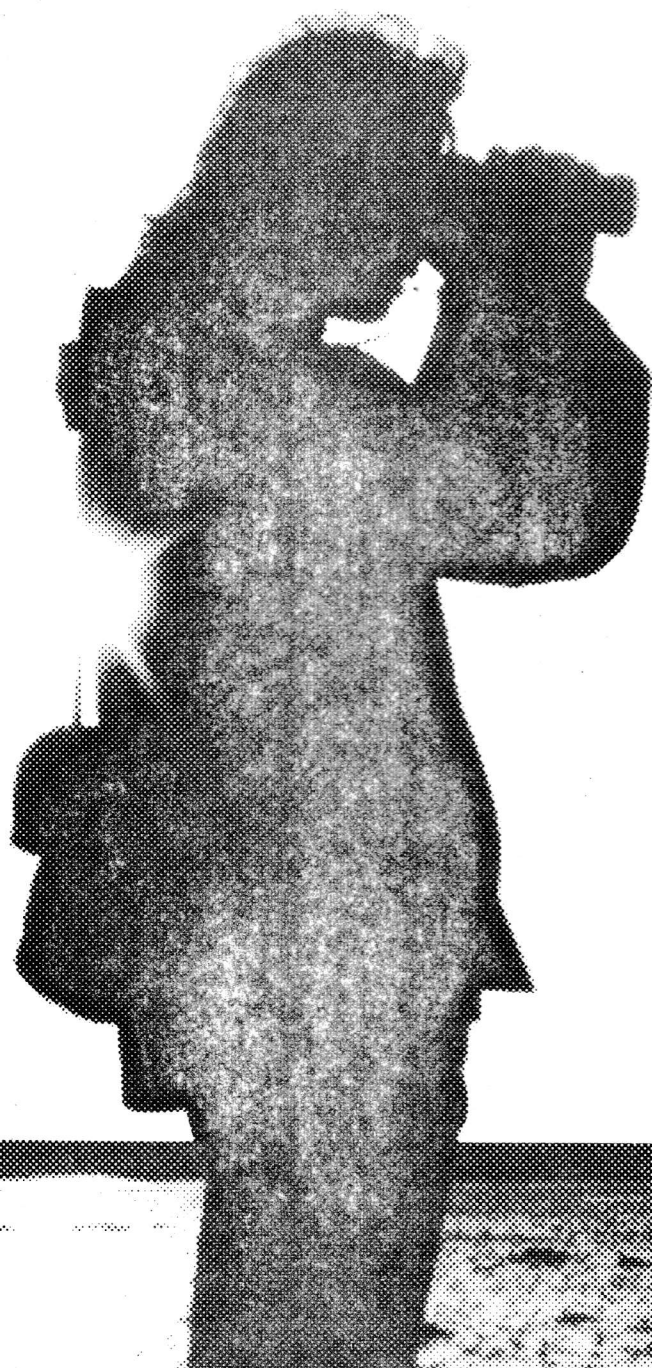

j.w.

Rode Wouw

't Look 3 april 1979

Vogelwaarnemingen in de Kempen

**Verzameld door
Henk Hendriks**

OVERWINTERENDE EUROPESE KANARIES, HULSTERBROEK, GELDROP.

De afgelopen winter hebben tot maximaal 5 Europese Kanaries overwinterd in het Hulsterbroek te Geldrop. Het betrof 2 man. en 3 vr.

Van september tot en met februari werd de soort door mij hier maandelijks gezien. In februari heb ik een aantal malen volop zingende mannetjes gehoord en gezien. Het biotoop waarin ze zich voornamelijk de afgelopen winter ophiielden was een oud opspuitterreintje langs de Dommel vlak achter de trimbaan in Geldrop.

De vegetatie bestond vooral uit onkruidzaden, zoals Melde en Ganzevoet (waarop ze ook vaak fourageerden), afgewisseld met gras en wat oud riet, terwijl langs de rand van het gebied wat verspreid staande berken en elzen stonden.

In december zag ik ze vaak in gezelschap van een groepje Kneuen en enkele Barmsijzen. Later in januari en februari altijd alleen. Nu zijn Europese Kanaries sowieso vrij zeldzaam in de Kempen (bij mijn weten is er nog nooit een zeker broedgeval vastgesteld), maar overwinteren vindt maar zeer sporadisch plaats. Op 22-11 1976 2 exx. postkantoor Veldhoven (F. Ne).

Eur. Kanaries worden het meest gezien in de trektijd (april-mei en aug. tot en met okt.)

Nu is de Eur. Kanarie sinds het begin van deze eeuw bezig om vanuit het zuid-oosten ons land te koloniseren. In de 60-er jaren echter is het aantal broedparen gelijk gebleven en soms zijn broedplaatsen verloren gegaan. Nu wordt vooral sinds 1977 weer een toename geconstateerd. De belangrijkste broedgebieden in Nederland bevinden zich momenteel in Noord en Zuid-Limburg, omgeving Nijmegen, de zuidelijke veluwezoom en enkele plaatsen in Twente.

Misschien is het slechts een kwestie van tijd dat de soort een regelmatige broedvogel, in de daarvoor geschikte biotopen, in de Kempen is.

Interessant is in dit geval dat het kasteelbos van Geldrop, waar in het voorjaar van 1980 (Bl. Kl. no. 1 1981) 2 zingende man. en 1 vr. werden gezien en wat een geschikt broedbiotoop voor deze soort is, hemelsbreed slechts zo'n 400 meter van het opspuitterreintje ligt. Het blijft dus zaak om hier op mogelijke broedgevallen te letten. Hoewel het man. een bijzonder opvallende zang (en baltsvlucht) heeft is het lang niet altijd even gemakkelijk om broedgevallen vast te stellen. Ze trekken vaak in grotere troepen door vooral in april. Aangezien de achterblijvers vaak direct beginnen met broeden en een tijdje vrij verborgen leven kunnen broedparen over het hoofd worden gezien.

De Europese Kanarie wordt vaak eerder gehoord dan gezien. De zeer opvallende, snelle, bijna agressieve, gevarieerd kwetterende zang, welke vaak zeer lang wordt aangehouden is praktisch niet te missen. Kwa uiterlijk wordt hij het gemakkelijkst verward met de Sijs.

EUROPESE KANARIE

- Postuur is gedrongen
- Korte en stompe snavel.
- Gele stuit.
- Man. heeft heldergele borst en voorhoofd.
- Vluchtroep Gir-litz of triller (ierrrrrr)
- Zang. Zie boven.

SIJS

- Langgerechter postuur.
- Spitse snavel.
- Gele staartranden, gele vleu. streper
- Zwarte kruin en kin.
- vluchtroep "ziezi".
- Zang. lieflijk kwetterend.

Henk.

RUSSISCHE KAUWEN (Corvus monedula soemmeringii) in de Kempen.

De RUSSISCHE KAUW (Corvus monedula soemmeringii) is een ondersoort van de bij ons voorkomende vorm (C.m.spermologus) en is afkomstig uit Rusland, West- en Midden-Siberië (Coombs 1978).

Over het voorkomen in Nederland is feitelijk vrij weinig bekend en bij mijn weten is er sinds 1960 (Voous, 1960) niet of nauwelijks meer iets over gepubliceerd.

Ook het beeld van het voorkomen in de Kempen is vrij vaag, hetgeen dan voornamelijk te wijten is aan het feit dat de meeste vogelaars niet attent zijn op het voorkomen en niet of slecht op de hoogte zijn van de kenmerken.

De indruk bestaat echter dat deze ondersoort, althans in sommige (strengere?) winters, zeker niet zeldzaam is. Een paar ervaringen bevestigen dat:

- Enkele jaren geleden werd door Tom Heijnen en ondergetekende wat meer aandacht aan het eventuele voorkomen van "soemmeringii" besteed. Solitaire exemplaren of kleine groepjes van 2 à 4 exx. werden min of meer regelmatig gezien in troepen overwinterende kraaiachtigen (ROEK & KAUW).
- In december 1981 en januari 1982 werden tijdens regelmatige tellingen in Veldhoven tenminste 11 verschillende "Russen" gezien. Getelde oppervlakte ca. 2500 ha.
- 'n Excursie op 31-01-81 (met The en Heleen C.) in de omgeving van de Neterselse en Landschotse Heide leverde 'n 10-tal "soemmeringii" op waaronder enkele zeer fraaie.

Omdat dit een ondersoort is en dus niet strikt gescheiden van "spermologus" bestaan er overgangsvormen met intermediaire kenmerken. Dergelijke vogels worden soms gezien, maar zouden wel eens lastig van SKANDINAVISCH KAUWEN (C.m.monedula) zijn te onderscheiden!

Dit soort probleemgevallen zijn echter in bijna alle gevallen ongedetermineerd gelaten.

Het beste kenmerk van "soemmeringii" is de witte, vaak ietwat langwerpige vlek in de zijhals. Bij "goede" exemplaren geeft dat op enige afstand en van voren gezien het effect van twee "koplampjes"!

Voor verwarring zorgen oude exemplaren van "spermologus": het zeer lichte grijs van hun kop (behalve dus de kruin) lijkt vooral bij sterke zonneschijn in de hals zilverachtig, bijna wit. Doch dit is niet onder alle omstandigheden te zien: houdt de vogel de kop van het felle licht afgewend dan is van een witte vlek niets meer te zien.

Een goede "soemmeringii" heeft onder alle omstandigheden een duidelijke witte vlek in de zijhals. Het is dus zaak een verdachte KAUW langdurig te observeren totdat men zeker is van zijn zaak.

"Soemmeringii" zou ook een wat donkerder buik hebben dan "spermologus" maar dat is niet altijd goed te zien. De SKANDINAVISCH KAUW (C.m.monedula), zeer zeldzaam in Nederland, heeft daarentegen nog 'n lichtere buik en vage witte vlekken in de zijhals (Coombs 1978). Hypothetische overgangsvormen tussen "soemmeringii" en "spermologus" lijken daar dus nogal op en helemaal moeilijk wordt het als we te maken zouden hebben met overgangsvormen tussen "soemmeringii" en "monedula".

Samenvattend: De vorm "soemmeringii" is in de Kempen vermoedelijk een regelmatige wintergast, zij het in kleine aantallen. Gezien zijn noord-oostelijke herkomst is hij in strengere winters ^{mogelijk} iets talrijker. Helaas ontbreken uit de strenge winter 1978/79 voldoende gegevens om dat te staven. Het herkennen van "soemmeringii" is bij zuivere exemplaren niet zó moeilijk. Overgangsvormen echter zijn lastig van zowel "spermologus" als "monedula" te onderscheiden, ~~misschien~~ in het veld zelfs onmogelijk. N.B. Dat ze nog tot laat hier verblijven getuigt de waarneming van 2 exx. te Veldhoven op 29-04-77 (FNe).

Literatuur: COOMBS, F.J. 1978. The Crows, a study of the corvids of Europe.

FRANK NEJTS

De MIDDELSTE BONTE SPECHT, nieuw voor de Kempen.

Op 29-01-82 fietste ik door "De Bus" in de gemeente Reusel, na de ons al jarenlang bekende RANSUILEN-slaapplaats gecontroleerd te hebben, hetgeen overigens niets opleverde.

"De Bus" is een agrarisch gebied, hier en daar nog enigszins kleinschalig met Elzenheggen en verspreid liggende loofhoutbosjes met fraaie oude Zomereiken.

Op een gegeven moment zag ik een "BONTE" SPECHT langs de bosrand mijn richting in vliegen en op ca. 25 m. van me af op de zijtak van een Zomereik gaan zitten. Toen ik de vogel in eerste instantie alleen met het blote oog in vlucht gezien had, dacht ik aan een GROTE BONTE SPECHT (GBS). Eerlijk gezegd zou ik voor een GBS normaal niet zijn afgestapt en daarom vermoed ik achteraf dat onbewust de fijnere bouw van de vogel mijn aandacht heeft getrokken.

De eerste, algehele indruk die de vogel op mij maakte toen ik 'm in het beeld van mijn 7 x 50 kreeg was die van een uit de kluiten gewassen, nogal "bonte" KLEINE BONTE SPECHT (KBS). Dit kwam naar mijn mening door de opvallend fijne bouw van de specht en de rode "pet". Nu kan een 1e winter GBS die ook nog hebben getuige o.a. de waarneming van een GBS met rode kruin in het Ph. de Jongh-wandelpark (Ehv.) in januari 1968 (FNe) en 'n waarneming van HHe van netzo'n ex. dat aan het nestelen was!

De anaalstreek was rossig in plaats van rood, hetgeen overigens ook bij de GBS kan voorkomen. Een door mij gevonden verkeersslachtoffer had ook en meer rossige dan rode anaalstreek, mogelijk slijtage?

De zwarte tekening in de witte wang, doorlopend in de hals, kon omschreven worden als een losstaande, langgerekte driehoekige vlek (zie tek.). Bij de GBS behoort dit een soort streepmotief te zijn, dat verbonden is met het zwart van de nek en doorloopt tot de snavelhoeken.

De borst van de vogel was vuilwit met zwarte streepjes.

Het weer:

De lucht was bewolkt, maar op 't moment was het droog. Dit neemt niet weg dat ik goed licht had, gezien de korte afstand tot de vogel (tot 10 à 15 m.) en het feit dat de waarneming plaatsvond aan de rand van het vrij open Eikenbos.

Ik heb deze MIDDELSTE BONTE SPECHT gedurende een kwartier bekeken in welke tijd hij zich hoofdzakelijk bezighield met forageren. Het gedrag had veel weg van een KBS, hij kroop voortdurend over de zijtakken van oude Zomereiken in vrijwel verticale houding.

Bij een bezoek aan het gebied op 30 en 31-01-82 werd de vogel niet meer gezien. Het betreft hier de eerste waarneming voor de Kempen van deze in Nederland zeer zeldzame spechten-soort.

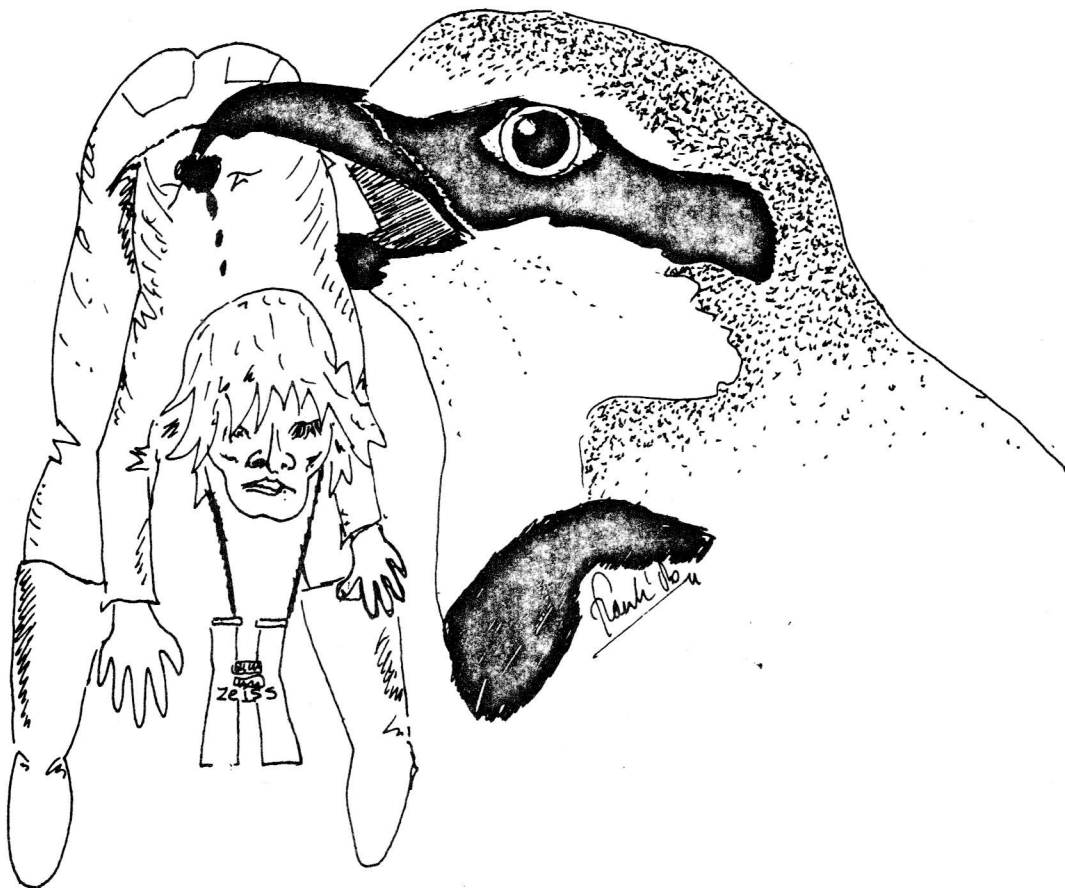
De Avifauna van Noord-Brabant vermeldt tenslotte:

"Schlegel (1852 en 1858) vermeldde reeds dat de MBS in Noord-Brabant werd waargenomen. Voorts is één vondst bekend uit de vorige eeuw: 1870 of 1871 1 ex. Noord-Brabant (Ned. Vogels I, 358)"

Middelste Bonte Specht
(naar een veldskets
van Lex.)

ORNITHO - MANIA

uitvoering:
frank neijts

ORNITHOMANIA

Zo, na een pauze van enkele maanden ben ik weer op mijn oude nest teruggekeerd. Of beter: horst, want mijn tanden zijn bijgevijld en mijn pen aangescherpt en dat is beslist géén gouden met groene en zwarte bandjes..... Wie tracht mij wat betreft "Ornithomania" de les te lezen, de mond te snoeren, ja de pen te botten, die begeeft zich op zéér glad ijs met uiterst botte schaatsen en loopt dus groot gevaar met een smak ten val te komen. Men kan mij publiekelijk en ludiekelijk voor paal zetten (1980) of mij lelijke veren in het achterwerk steken (1982), aldus met goedkoop effectbejag de luie lachers op zijn hand krijgend. (Want onderbroekenlol is het, alleen beneden de gordel kan men nog inventief denken.....) Maar men kan mij niet censureren of mij dwingen te schrijven wat men wil!

Als binnen een groep naar aanleiding van een serieus bedoeld grappig stukje (laatste "Ornithomania"-aflevering) een verhitte discussie ontstaat dan is het nonsens om alleen de schrijver van dat stukje daar verantwoordelijk voor te stellen. De discussie bewijst dat meerdere mensen met het gesignaleerde probleem bezig zijn en waren, zowel ter linker- als ter rechterzijde.

Wil men de toegeworpen handschoen opnemen dan dient men deze eerst eens goed te bekijken, m.a.w. lees eerst dat stukje nog 'ns goed en overdenk nog eens wat ik er later aan heb toegevoegd c.q. heb verduidelijkt. Dat lijkt me beter dan in een ondergronds, gesloten roddelcircuit te blijven emmeren over A, B en C, al dan niet grappig bedoeld. Men vraagt mij e.e.a. te verduidelijken, vooral voor de buitenstaander die dit leest. Welaan, na lange aarzeling zal ik dat toch doen. Er valt echter maar één ding te verduidelijken:

- Binnen de Vogelwerkgroep de Kempen is een klein groepje mensen bezig met zaken die met vogels te maken hebben. Deze zaken bepalen het gezicht van de VWG naar buiten toe, o.a. met behulp van "D'n Blauwe Klauwier". De rest van de groep is ergens anders mee bezig of doet helemaal niets; zij zijn dus niet (meer) representatief voor het beeld van de VWG dat anderen van ons hebben anno 1981.
- Dat "kleine groepje" heeft dus een onevenredig zware taak op haar schouders en krijgt daar langzamerhand stevig de balen van.

Nou, duidelijker kan niet geloof ik. Zo goed heren, dames?

Dan heb ik hier meteen nog enige suggesties voor aankomende grapjassen voor de jaarvergadering 1983:

Je roept me naar voren en beeldt me uit als (aankruisen wat je aanstaat):

- Klootveger
- Zakkenwasser
- Holtor
- Boerenlul
- Lulletje Rozewater
- Lid

Niet meer dan 2 zaken aankruisen; verzoeken in 3-voud indienen bij de KKOL (Kommissie voor Kempische Onderbroekenlol) vóór 1 december 1982.

Attributen zelf meebrengen, zij worden niet geretouneerd tenzij ingeruild voor een Zilveren Braakbal.

K.S. heeft nog steeds last van die pauweveer, dus die kon deze keer niet s schrijven.

Met lichte braakneigingen, F.

SERIE: VREEMDE VOGELAARS IN DE KEMPEN. (Rara ornithologiae campinae)

1. DE JEUGDBONDER, jong exempl.
(Ornithologum ridibunda, juveniel)

KENMERKEN:

Lengte ca. 1200-1400 mm. Meestal gekleed in ruime, groene parka en enorme, gelaarsde poten. klompvoet fase in sommige groepen wel 25%. Een goed kenmerk is de reusachtige kijker (beelal type 8x56) dat met een rafelig touwtje om het schriële halsje hangt. Bijna altijd in grote, zeer luidruchtige groepen. Kiepende, schrille kreet: "Rode Wolk!", zeldzamer: "Slechtvalk!" of grote afstand al hoorbaar.

VOORKOMEN

Grote groepen maken vrijwel de hele Kempen onveilig, met name echter de landschotse Heide, de Utrecht, de Ekkerswijer en Eckart.

De hoofdperiode wat betreft de activiteit gelukkig beperkt: rond kerstmis en Pasen, juli en augustus en een korte periode in de herfst. Uit de laatste periode veel terugmeldingen van de Waddeneilanden.

BIJZONDERHEDEN:

Vaak begeleid door één adult of vroublaar
Reageren luid krijsend op het zien van zeldzame roofvogels, vooral Bui-zerden. 25